

Örkény István: Egyperces Novellák

Kiadványsorozat

Biacsics Renáta

Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar
grafikusművész szak, III. évfolyam

Tepes Ferenc főiskolai docens

Választott munkámban Örkény István munkásságának talán legnépszerűbb alkotásait, az egyperces novellákat dolgozom fel.

Az író Egyperces novellák című kötete először 1968-ban jelent meg, több, mint négy évtized elteltével pedig már számos kiadásban láthattuk. Írásaival sokak szerint új műfajt teremtett, korábban az egyperces novella fogalma nem szerepelt az irodalomban, többek közt ez az újszerűség nyerte el annyira a tetszésemet, hogy magam is visszanyúljak és vizuálisan is foglalkozzam ezzel a ma már klasszikusnak nevezett novellagyűjteménnyel. Ugyanakkor az általam kedvelt groteszk, abszurd humorból sem szenvednek hiányt a történetek, kivétel nélkül ez az írások mozgatórugója, ami az illusztratív megoldásokat tekintve is óriási lehetőségeket biztosít.

A korábban megjelent kiadványok általában hagyományos formai megoldásokra épülnek. Gyakran szerepeltetnek illusztrációkat egyes novellák mellett, a képek véletlen szerűen bukkannak fel egy-egy történethez kapcsolódóan. Rövid elbeszélésekről van szó, terjedelmüket tekintve legfeljebb egy-két oldalra nyúlnak, de előfordul, hogy mindössze egy mondat alkotja. Általában kis méretű kiadványokba rendezték, így az olvasó magával viheti táskájában és bárhol fellapozhatja, amikor bizonyos szituációban csupán pár perc jut egy kis kikapcsolódásra.

Az általam tervezett kötet egy kiadványcsomagként értelmezhető. A formai megoldásoknál más szempontokat helyeztem előtérbe, mint ahogyan ezt eddig ismert köteteknél tettek, ugyanakkor nem veszítem szem elől a történetek rövidegének fontosságát.

Bemutatott munkámat három négyzetes alapú tok alkotja, amelyek könyvecskéket tartalmaznak. 156 mm x 156 mm méretű a tok, amely a nem sokkal kisebb füzeteszerű könyvet foglalja magába, egészen kis méretű tárgyról lévén szó, kellemes kézbevétele biztosít az olvasónak.

A sorozat ismertetésére három egypercest választottam: „Nincs semmi újság”, „Üveghalál”, „Mindig van remény”, az elbeszélések nem egy kötetben belül, hanem önálló könyvecskékekben elhelyezve szerepelnek. Mindhárom történet nagyon rövid terjedelmű, a cselekmény történéseinek megfelelően bontottam szét a sorokat, amelyeket külön oldalakra rendeztem. Az oldalpárokat bal oldalon egy egyszerű képi kompozíció, jobb oldalon a szabálytalanul elhelyezett szöveg alkotja. Az illusztráció szerves részévé válik a történeteknek, amelyhez a lehető legkevesebb elemet használtam a vizuális megjelenítésben. Geometrikus formákból építkezem, a kör, háromszög, négyszög, pont, vonal formáit vettem

alapul a tervezésben, így a megjelenő tárgyakat, figurákat teljesen leegyszerűsített ábrázolásmód jellemzi, még az értelmezhetőség határán belül maradván. A minimalitást tovább nyomatékosítva csupán három színből építkezem, fekete, okkersárga, vörös színekkel kombinálom, ugyanakkor a papír fehérje, mint üres tér is meghatározó alkotóeleme az illusztrációknak.

A jobb oldalon a szöveg elhelyezésének módja is szorosan összekapcsolódik a másik oldalon található geometrikus elemekkel, nincs szabálya a megjelenésnek, előfordul, hogy egy oldalon belül egyaránt jelen van balra, illetve jobbra zárt, kisbetűs és nagybetűs szöveg. A kenyérszövegénél szándékosan kis betűméretet, valamint a betűtípus light változatát használtam, arra törekedtem, hogy a túlságosan is egyszerű formák mellett a betűkarakter ne vonja el a figyelmet a többi elemről. A betűk és sorok foltokat, vonalakat képeznek, a formák egymást támogatják, ezáltal az egymás melletti oldalak közösen alkotják az illusztrációt.

A cselekménynek megfelelően a bal oldali grafikák lapozással részletekben változnak, azonban az előző oldalról mindig megőriz egy-két elemet. Ezek nem változtatják a helyüket, viszont nem nyomtatással jelentkezik az újabb oldalon, hanem a megoldásban stancolást hívtam segítségül, ezzel is azt hangsúlyozva, hogy rövid történetekről van szó, a cselekmény időben is nagyon rövid intervallumot foglal magába, a szereplők és a tárgyak ennyi idő alatt nem változnak, még helyzetüket sem változtatják. Mindhárom könyvecskénél előfordulnak olyan illusztrációs alkotórészek, amelyek az összes ábrán megjelennek a kiadványon belül, ilyen pl. a „Nincs semi újság” című novella temetőt jelző keresztje, az „Üveghalál” szódásszifonja, valamint a kripta a „ Mindig van remény” című írás esetében. Ezek általában olyan központi motívumok, amelyek szimbólum erejűek, az elképzelés szempontjából nélkülözhetetlenek.

A stancformák ugyanakkor befolyásolják a jobb oldali szövegfeldolgozást is, a kivágott lyukacsok szintén geometrikus formák, amelyek jelentéssel nem bírnak, azonban a látvány ritmusához tesznek hozzá vizuálisan.

Az elemek együttműködésének köszönhetően, mint egy rövid animáció, úgy tárul elénk a cselekmény.

Örkény groteszk írásait gyakran áthatja a fekete humor, többször is előfordul nála, hogy viccet űz akár egy halálesetből is, ezért választottam a borítók alapszínéként egyaránt a feketét minden kiadványnál. Szintén minimális geometrikus grafika díszíti, általában színesen jelenik meg a fő motívum, amely az illusztrációkon is állandóan jelentkezik az

összes oldalpárnál, ehhez kapcsolódnak fehér színű kiegészítőelemek, apróságok a történetből kiemelve, ezáltal előre sugallva a belső hangulatát.

Természetesen olvasható a címlapon Örkény István neve és az adott egyperces címe egy vagy két sorba tördelve. A szerző és a cím elhelyezése a címoldalaknál sem egységes, a grafika határozza meg.

Minden egyes kiadványhoz külön tartozik egy tok is, amely a kényelmes tárolást biztosítja, illetve védelmi funkciót lát el, ugyanúgy, ahogyan ezt a hagyományos könyvborítók is teszik. Merevebb papírból készült, mint a benne tárolt könyv anyaga, a kartonszerű papír jó tartást biztosít a toknak, megóvjá tartalmát a gyűrődésektől, szennyeződésektől és egyéb rongálódásoktól.

A tokok kialakítása formai és grafikai szempontból is egységet képez. Boríték szerűen foglalja magába a könyvet, a használatot a felső részen elől és hátul is megjelenő téglalap alakú kivágás könnyíti, segítségével könnyedén kivehetjük, majd visszahelyezhetjük a tokba olvasmányunkat.

Külső része fehér, a kissé fényes struktúrájú papír szolid eleganciát kölcsönöz a munkáknak. A belsónél a fekete színnel való nyomás, a benne rejlő könyvek címlapjaihoz igazodik.

A szerző és a cím a fedlapon nem szerepel, ahogyan a könyvgerinceken fel szokás tüntetni az említett adatokat, úgy jelen esetben ezek a tok bal oldali gerincként funkcionáló részén kerültek elhelyezésre, így polcon tárolva is probléma nélkül megtalálhatjuk a keresett novellát.

Az előlnézetten mindössze a történetek központi szimbólumaival találkozunk, a fehér alapra visszafogott színekkel nyomtatott apró motívumok árulkodnak a belsőben felvonultatott grafikai világról. A címlapokat vizsgálva a tokok fedlapjával megegyező látvány tárul elénk, a fekete-fehér színek helyet cserélnek, az alkalmazott formák a helyüket nem változtatják, azonban utóbbinál hiányzó szerző és cím feliratok a címlapoknál becsatlakoznak a kompozícióba. Az oldalakat lapozva a vizuális élményt a stancolt formák gazdagítják tovább, erre azonban a külső megjelenésben nem kapunk utalást.

Fiktív kiadvány sorozatról van szó, vagyis az egyes kiadványok egy-egy néhány soros történetet tartalmaznak több oldalon keresztül bemutatva, tehát egészen más funkciót töltenek be, mint a korábban kiadásban megjelent Örkény Egypercesek. Nem vihetjük magunkkal a táskánkban egyszerre az összes novellát, hogy például a buszon olvasgassunk belőle. Ezt a hagyományos jelleget nem őrzi, viszont nem csak gyűjtők könyvespolcán

képzeltető el a sorozat, hanem, mint promóciós anyag is megállhatnák a helyüket a könyvecskék, például valamilyen évforduló, Örkény Egypercesekkel kapcsolatos eseményeket megelőző reklámanyagként, vagy akár kiegészítő anyagként is funkcionálhatna más okokból kapcsolódó előadások esetében.